

питанням ставили проблему суспільного життя людини, її вміння коритися перед об'єктивними обставинами (сили природи, державні закони) свого існування та вмінню активної та, перш за все, своєчасної дії заради свого щастя, що є відображенням китайського світогляду. В той же час, китайська філософія мала вчення, які орієнтували на активну життєву стратегію в духовній сфері — даосизм та чань-буддизм. Згідно яких найголовнішою метою, сенсом життя кожної людини є слідування закону "Дао" та злиття з Природою.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку можуть включати аналіз становлення проблеми феномену суб'єкта життя в Античній філософії.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Бауман З. Индивидуализированное общество / З. Бауман. — М.: Логос, 2005. — 390 с.
2. Воловик Г.В. Життя як цілісність: соціально-філософський аналіз. Автореф. дис... канд. філос. наук: 09.00.03 / Г.В. Воловик; Запорізький державний університет. — Запоріжжя, 2001. — 19 с.
3. Индуизм. Джайнизм. Сикхизм: Словарь / Ред. кол. М.Ф. Альбедиль, А.М. Дубянский и др. — М.: Республика, 1996. — 576 с.
4. Лао-Цзы. Книга пути и благодати / Лао-Цзы; И.С. Лисевич (пер.). — М.: АиФ-Принт, 2002. — 313 с.
5. Лепский М.А. «Свет» и «тьень» социальной перспективы / М.А. Лепский. — К.: Молодь, 2000. — 410 с.
6. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии / С.Л. Рубинштейн. — СПб.: Питер, 1999. — 720 с.
7. Рубинштейн С.Л. Принцип творческой самодеятельности: к философским основам современной педагогики / С.Л. Рубинштейн // Вопросы психологии. — 1986. — №4. — С. 109.
8. Сатисчандра Чаттерджи, Дхирендрамохан Датта. Древняя индийская философия. Пер. с англ. В.И. Кальянова. — М.: Изд-во Иностранной литературы, 1954 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.philosophy.ru/library/asiatica/indica/edu/01/00.html>.
9. Субъект / Философский энциклопедический словарь / Редкол.: С.С. Аверинцев, Э.А. Араб-Оглы, Л.Ф. Ильичёв и др. — 2 изд. — М.: Советская энциклопедия, 1989. — С. 633-634.
10. Тоффлер Э. Третья волна / Э. Тоффлер; пер. с англ. — М.: АСТ, 2010. — 784 с.
11. Штомпка П. Социология. Анализ современного общества / П. Штомпка; пер. с польск. С.М. Червонной. — М.: Логос, 2005. — 664 с.

SUMMARY

The article is devoted to research of the subject of life phenomenon premises in Ancient India and China philosophy: Vedaism, Jainism, Buddhism, Confucianism, Taoism, etc.

*С.І. КАЛЬЦЕВА
Г.О. МІРОШНИЧЕНКО*

РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ В УКРАЇНІ

Регулювання діяльності соціальних працівників пов'язана зі зростанням ролі цієї професії в сучасному суспільстві. Дійсно, важко уявити собі стабільний розвиток суспільства без діяльності соціальних працівників, оскільки метою соціальної роботи є не тільки допомога в складних життєвих обставинах, адаптація або реадaptaція людей у суспільство, але і створення умов, у яких кожна людина може в максимальній мірі реалізувати свої можливості.

Тому значення професійної діяльності соціального працівника важливе не тільки в умовах реформування суспільства, економічної нестабільності. Його діяльність також актуальна в часи стабільного розвитку суспільства для можливості вільного розвитку особистості, реалізації її власних здібностей, а також підтримання соціальної стабільності, запобігання соціальної напруженості. В той же час, суспільний розвиток неодмінно пов'язаний з

ускладненням, удосконаленням існуючих механізмів соціальної адаптації, соціального захисту та обслуговування населення, що породжується новими потребам та умовами життя. Поява нових сфер діяльності соціального працівника ставить нові вимоги до цієї професії. Це, в свою чергу, викликає розширення об'єкту, механізмів, технологій соціальної роботи, що актуалізує розширення, вдосконалення нормативних засад реалізації професійної діяльності соціального працівника.

Розвиток досліджень регулювання професійної діяльності соціального працівника можна поділити на два напрями. Перший акцентуалізує увагу на моральних засадах соціальної роботи. В межах цього напрямку активно розвивається етика соціальної роботи. Другий напрям досліджує юридичні аспекти регламентації професійної діяльності соціального працівника.

Етика соціальної роботи на її сучасному етапі представляє собою науку про професійні ідеали та цінності, етичні принципи та норми поведінки соціального працівника. На думку Ш. Рамона, ядро соціальної роботи складають такі цінності, як: право індивідів на підтримку з боку свого найближчого оточення і суспільства в цілому в тих випадках, коли вони стикаються з життєвими труднощами і знегодами; право на пошану власної людської гідності; право на самовизначення в тій мірі, в якій це не створює загрози власній особі або що оточує; право на помилку; відповідальність індивідів за свої дії; право на самореалізацію своїх потенційних можливостей [3, с. 27].

Шанті К. Хіндука вважає, що соціальні працівники повинні розділяти такі цінності, як:

- 1) людська гідність;
- 2) соціальна справедливість;
- 3) підтримка незаможних і найуразливіших шарів;
- 4) прагнення до мирного співіснування;
- 5) добру волю [4, с. 18].

Найбільший розвиток як теоретичне осмислення ідеалів та цінностей соціальної роботи ця галузь знань отримала в сучасній Росії.

Наприклад, відома російська дослідниця професійно-етичних засад соціальної роботи Махова Н.П. досліджуючи моральні основи соціальної роботи, виділяє такі складові як професійну мораль, яка складається з трудової моралі як сукупності загальних моральних норм, які перетворюють трудову діяльність у соціально значиму. Таке перетворення стає можливим завдяки дисциплінованості, відповідальності, ініціативності в праці [5, с. 9].

Інша дослідниця – Медведева Г.П. вводить в структуру професійної етики соціального працівника поняття «легітимізації» – те правове обґрунтування, на яке соціальний працівник або соціальна служба офіційно спирається в своїй діяльності [6, с. 52]. Як правило це документи, які відповідають моральним критеріям, не суперечать загальним цілям та задачам соціальної роботи, законам держави. До таких актів авторка відносить закони держави, які торкаються соціальної роботи, посадові інструкції, місцеві програми соціального розвитку, накази. Також до таких документів Медведева Г.П. відносить і договір між клієнтом та соціальним робітником.

Також проблемі регуляції діяльності соціального працівника приділяє увагу Тюття Л.Т. Він вважає, що професія соціального працівника спрямована на соціальну сферу, тому необхідною умовою для вибору цієї професії є соціальна спрямованість особистості, наявність відповідних соціальних якостей: гуманізму, доброзичливості, справедливості, відповідальності, терпеливості, врівноваженості, готовності стати на захист клієнта, прийти на допомогу, підтримати. Основою професійної діяльності соціального працівника є компетентність та професіоналізм. Основою компетентності і професіоналізму є вимоги професії до фахівця: необхідний рівень загальноосвітніх знань, медичні вимоги, вимоги до схильностей та інтересів, психофізіологічні вимоги, вимоги до інтелекту та емоційно-вольової сфери, до морально-ділових якостей [7, с. 78]. Також цей автор акцентує увагу на правових засадах соціальної роботи про що мова піде пізніше.

Аналізуючи соціальну роботу в Україні, зазначає, що в 90-х роках ХХ ст. були прийняті такі важливі міжнародні нормативні акти, як Всесвітня декларація ООН про забезпечення виживання, захисту і розвитку дітей (1990 р.), Резолюція ООН "Принципи медичної етики (1992 р.), Європейський кодекс соціального забезпечення (1990 р.), Хартія основних соціальних прав

трудящих (1989 р.). Ці акти вміщують перелік соціальних прав, принципи, гарантії та зобов'язання держав, контрольний механізм їх забезпечення. Міжнародно-правове регулювання з питань соціальної роботи та соціальних прав виявляється у встановленні міжнародних соціальних стандартів у сфері праці, соціального забезпечення, надання медичної допомоги та охорони здоров'я, освіти [1, с. 290 – 291].

В Україні закладено правові та інституційні основи нової системи соціального захисту, а відповідно і соціальної роботи як механізму його втілення. Ця система характеризується такими рисами.

По-перше, у Конституції України проголошено право громадян на соціальний захист і встановлено державні гарантії його здійснення.

По-друге, створено численне соціально-захисне законодавство (термін «законодавство» в такому разі застосовується нами в найширшому значенні – як система законів та підзаконних нормативно-правових актів, договорів, локальних актів), яким передбачається юридичний механізм надання населенню соціальних грошових виплат і соціальних послуг саме у певних випадках, які за міжнародно-правовою практикою отримали назву «соціальних ризиків».

По-третє, хоча в цій системі поки що немає єдиного правового акта, котрий закріпив би загальні засади саме соціального захисту, все ж наявні системний характер таких актів і їх функціональне «згрупування», спрямоване на захист населення від негативних наслідків настання соціальних ризиків.

По-четверте, в інституційному плані національна система соціального захисту включає: 1) всі організаційно-фінансово-правові форми, через які безпосередньо здійснюються соціальні виплати і надаються соціальні послуги окремим громадянам у разі настання соціальних ризиків, це — соціальне страхування, фінансування за рахунок податків, державна соціальна допомога, недержавне соціальне забезпечення; 2) непрямі (опосередковані) заходи соціального захисту, які набувають дедалі ширшого застосування.

Таким чином, соціальний захист можна розглядати як систему заходів та ініціатив щодо надання підтримки окремим особам, сім'ям, групам в запобіганні та подоланні соціальних та економічних ризиків.

Структурно соціальний захист в Україні складається з таких частин: державний соціальний захист та недержавне соціальне забезпечення. В свою чергу, державний соціальний захист забезпечується загальною системою соціального захисту (загальнообов'язкове державне соціальне страхування; державна соціальна допомога), спеціальним соціальним захистом та додатковим соціальним захистом. Недержавне соціальне забезпечення охоплює недержавне пенсійне забезпечення та недержавні соціальні послуги [2, с. 95-96].

Право людини на соціальний захист – це передбачені законодавством і гарантовані державою певні можливості людини отримати від держави, а також інших суб'єктів, які діють за уповноваженням або дозволом держави, на умовах і в порядку передбаченому законодавством, а також договором матеріальне забезпечення, матеріальну підтримку та соціальні послуги у разі настання соціальних ризиків. Але реалізація перелічених можливостей можлива лише за допомогою діяльності організацій та устав, що надають соціальні послуги, тобто здійснюють соціальну роботу з різними групами населення.

Комплексний характер підстав для виникнення права на соціальний захист – соціальні ризики (тимчасова непрацездатність, трудове каліцтво, професійна хвороба, хвороба, інвалідність, вагітність і пологи, утримання дітей та ін.) – обумовлює й комплексний характер цього права. Тому право на соціальний захист можна розглядати як комплекс суб'єктивних прав особи, закріплених у Конституції та законодавстві України, які включають такі основні правомочності, як право на пенсійне забезпечення, право на соціальну допомогу, право на соціальні послуги, право на медичну допомогу.

Слід сказати, що на сьогодні в Україні процеси регламентації професійної діяльності соціального працівника відбуваються декількома шляхами: встановлення нормативно-правових документів в різних сферах діяльності та прийняття професійного кодексу соціальної роботи, як уніфікованого правового підґрунтя діяльності соціальних працівників всіх напрямів

Говорячи про правове регулювання соціальної роботи, перш за все необхідно визначити законодавче тлумачення її суб'єктів. Нині в українському правовому полі вживаються два поняття: соціальний працівник та соціальний робітник.

Згідно із Законом України «Про соціальні послуги» соціальний працівник – це професійно підготовлений фахівець, що має необхідну кваліфікацію у сфері соціальної роботи і надає соціальні послуги. Це визначення виставляє вимоги до професійної підготовки, наявності певного освітньо-кваліфікаційного рівня та напряму діяльності фахівця.

Друге поняття, а саме – соціальний робітник, визначається як особа, яка надає соціальні послуги та має підготовку, що відповідає вимогам та характеру роботи, що виконується. Як бачимо, це визначення є більш широким та передбачає відповідність певним критеріям роботи, що виконується. Отже до соціальних працівників можуть належати особи різного освітньо-кваліфікаційного рівня, спеціальності (не обов'язково тільки «Соціальна робота»), головне, щоб за характером професійної діяльності вони надавали соціальні послуги.

Правова регламентація соціальної роботи в Україні лежить в двох площинах. По-перше, регулювання питань щодо організації діяльності соціальних працівників, як специфічного виду професійної діяльності. По-друге, визначення та регламентація певних сфер життєдіяльності людини і держави, в яких надаються соціальні послуги.

Розглядаючи першу площину регулювання, зазначимо, що професія соціального працівника спрямована на соціальну спеціалізовану діяльність, об'єктивно необхідну для функціонування державних і громадських систем соціальної допомоги різним категоріям населення, для реалізації життєвих, потенційно закладених у кожній людині сил для самозабезпечення і саморозвитку. Юридичний зміст діяльності соціального працівника полягає у регламентації його прав і обов'язків. У вже згаданому Законі України «Про соціальні послуги» визначаються права та обов'язки соціального працівника. Соціальний працівник має право на:

- профілактичний огляд і обстеження при прийнятті на роботу та диспансерний нагляд за рахунок роботодавця;
- захист професійної честі, гідності та ділової репутації, у тому числі в судовому порядку;
- підвищення кваліфікації у встановленому порядку за рахунок роботодавця;
- забезпечення спеціальним одягом, взуттям, інвентарем, велосипедами і проїзними квитками або виплату грошової компенсації за їх придбання;
- першочергове обслуговування при виконанні службових обов'язків на підприємствах, в установах, організаціях (підприємствах зв'язку, технічного обслуговування і ремонту транспортних засобів, служби побуту, торгівлі, громадського харчування, житлово-комунального господарства, міжміського транспорту та ін.).

Як бачимо, всі права соціального працівника постають з його професійного статусу та підпорядковані одній меті: якісно та своєчасно виконувати професійні обов'язки. Можна зазначити, що перелічені права є базовими, характерними для всіх соціальних працівників. Практично всі положення про служби або відомства, організації тощо містять більш конкретизований перелік прав працівників, також вони уточнюються і в положеннях про відділи, посадових інструкціях тощо.

Законодавство регламентує такі обов'язки соціальних працівників:

- сумлінно надавати соціальні послуги особам, які перебувають у складній життєвій ситуації;
- у своїй діяльності керуватися основними принципами надання соціальних послуг;
- поважати гідність громадян;
- не допускати негуманних і дискримінаційних дій щодо громадян, які отримують соціальні послуги;
- надавати особам, яких обслуговують, вичерпну інформацію про зміст і види соціальних послуг;
- зберігати в таємниці інформацію, отриману в процесі виконання своїх обов'язків, а також інформацію, що може бути використана проти особи, яка обслуговується.

Професійна діяльність соціального працівника являє собою виконання професійних обов'язків, функцій соціальної роботи в межах діючого законодавства. Отже, додатково до перелічених правовими нормами можуть бути встановлені й інші обов'язки, виходячи з особливостей професійної діяльності та посади конкретного працівника.

Соціальний працівник повинен знати: Конституцію України; інструктивні та методичні документи, що стосуються відділення соціальної допомоги; порядок організації надання соціально-побутових, медичних послуг; порядок оформлення документів на обслуговування відділенням соціальної допомоги вдома підрозділами територіального центру та влаштування одиноких громадян на постійне місце проживання до будинку-інтернату (пансіонату) для громадян похилого віку та інвалідів; специфіку роботи з особами похилого віку; державну мову; правила охорони праці та протипожежного захисту. Кваліфікаційні вимоги: неповна вища освіта (молодший спеціаліст) з соціального, медичного, педагогічного, правознавчого напрямку підготовки або професійно-технічна освіта відповідного напрямку підготовки

Як бачимо, законодавча база щодо правового регулювання соціальної роботи є досить розгалуженою. Умовно її можна поділити на:

- норми, які регулюють діяльність осіб, які надають соціальні послуги;
- норми регулювання трудових та суспільних відносин взагалі;
- норми регламентації діяльності певної сфери.

Норми, що регулюють діяльність осіб, які надають соціальні послуги, ми вже розглянули вище. До норм регулювання трудових та суспільних відносин взагалі можна віднести Конституцію України, Кодекс законів про працю, Закони України «Про професійний розвиток працівників», «Про відпустку», «Про загальнообов'язкове пенсійне страхування» тощо. Ця нормативна база регламентує діяльність фахівців з соціальної роботи не як посадовців, які виконують певну роботу, а перш за все, як працівників, які мають право на дотримання своїх прав та певні обов'язки під час процесу праці.

Інший великий блок правового регулювання соціальної роботи складають норми регламентації діяльності певної сфери. Як видно з Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників, соціальні послуги можуть надавати фахівці різних сфер діяльності від бібліотекаря та вчителя до працівників воєнізованих підрозділів. Відповідно і правова регламентація їх повсякденної роботи буде відмінною, рівно і як соціальне забезпечення різних груп працівників. Наприклад, певні норми щодо організації соціальної роботи містяться в Концепції Загальнодержавної цільової програми поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища на 2012-2016 роки, Постанові Кабінету Міністрів України «Про соціальні пільги та гарантії медичних працівників системи екстреної медичної допомоги, залучених до ліквідації медико-санітарних наслідків надзвичайних ситуацій» (Постанові Кабінету Міністрів України «Про соціальні пільги та гарантії медичних працівників системи екстреної медичної допомоги, залучених до ліквідації медико-санітарних наслідків надзвичайних ситуацій від 21 листопада 2012 р. № 1120), Законі України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю», Законі України «Про освіту» тощо.

Окремим питанням постає регулювання відповідальності за порушення правових вимог в процесі здійснення соціальної роботи. Особи, винні у порушенні законодавства про соціальні послуги, несуть цивільно-правову, адміністративну або кримінальну відповідальність згідно з законами України [Про соц. послуги]. Якщо в діях соціального працівника має місце порушення норм трудового права, він буде нести дисциплінарну відповідальність. Ті групи фахівців, які надають соціальні послуги, професійна діяльність яких регулюється спеціальними нормативними актами (державні службовці, особи місцевого самоврядування, воєнізовані підрозділи тощо) нестимуть дисциплінарну відповідальність згідно до відомчих нормативно-правових актів.

Рішення про відмову в наданні, обмеження обсягу або припинення надання соціальних послуг державними і комунальними суб'єктами може бути оскаржено до центрального чи місцевого органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування, який видав дозвіл на надання соціальних послуг (для недержавних суб'єктів, що надають соціальні послуги, – до органу, який видав дозвіл на надання соціальних послуг), або суду.

Підсумовуючи можна зазначити, що правове регулювання соціальної роботи в Україні, здійснюється на різних адміністративних рівнях та витікає з: надання соціальних послуг як окремого виду професійної діяльності; з особливостей діяльності осіб, які надають соціальні послуги по посаді; службового або професійного статусу соціального працівника (військовозобов'язаний, державний службовець, медичний працівник тощо). Не дивлячись на свою розгалуженість, правове регулювання соціальної роботи в Україні ще потребує узгодження нормативних актів різних сфер діяльності та структуризації.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Бех В.П. Соціальна робота і формування громадянського суспільства : монографія / В. П. Бех, М. П. Лукашевич, М. В. Туленков; Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. – 599 с.
2. Болотіна Н.В. Право соціального захисту: Становлення і розвиток в Україні.— К.: Знання, 2005.— 381 с.
3. Козубовська І.В., Дідик М.М., Лукашевич О.Л., Башкірев В.А. Особливості професійної діяльності фахівців соціальної роботи в органах внутрішніх справ України. – Ужгород: Діло, 2001. – 320 с.
4. Корнюшина Р.В. Зарубежный опыт социальной работы – Владивосток: Издательство Дальневосточного университета, 2004. – 85 с.
5. Махова Н.П. Филатов В.А. Профессионально-этические основы социальной работы: Учебное пособие. - Омск: Изд-во ОмГТУ, 2003.- 90 с.
6. Медведева Г.П. Этика социальной работы: Учебное пособие для студентов высших учебных заведений. – М.: ВЛАДОС, 1999. – 208 с.
7. Тюптя Л. Т. Соціальна робота: теорія і практика : навч. посіб. / Л. Т. Тюптя, І. Б. Іванова. – К. : Знання, 2008. – 574 с.

SUMMARY

In the article "Regulation of Social Workers" authors analyzes legislative and regulatory documents governing the activities of social workers. Of particular interest are types of legal liabilities of social workers, as well as recommendations to improve legislation.

Т.Е.НИКОЛАЕВА

ПОЛИТИЧЕСКАЯ БОРЬБА – УГРОЗА ИЛИ СТИМУЛ ПОЛИТИЧЕСКОЙ МОДЕРНИЗАЦИИ?

Существует большое число научных терминов, отражающих политические процессы и изменения. Эти изменения могут быть глубокими или поверхностными, существенными или незначительными. Некоторые процессы не затрагивают сущности, основной структуры и механизмов функционирования политической системы и ее институтов, но при этом обеспечивают ее достаточно эффективное развитие. В этом случае, с точки зрения автора данной статьи, можно говорить о трансформации политической системы. В демократических странах трансформация предполагает постоянную смену партий и лидеров у власти, которые вносят определенные коррективы в политический курс, не затрагивая его основ.

Любая система стремится к самовоспроизводству и стабильности, но это нормальное стремление может обернуться при определенных условиях и в определенных обстоятельствах стагнацией, застоєм системы, невосприимчивостью ее к инновациям, что грозит постепенным распадом системы. Осознание этого факта стимулирует политику модернизации, т.е. существенного обновления политической системы, изменения ее сущности и качественных характеристик.

Но иногда политика модернизации начинается уже в условиях фактического распада системы и этот факт не облегчает, а напротив усложняет политику модернизации. Так случилось после падения СССР, когда страны постсоветского пространства взяли курс на принципиальные изменения своей экономической и политической системы. Основные